

Бурак — ежа сыціплая і кампанейская: ён ніколі не бывае ў цэнтры стала і сам па сабе: ён ці ў баршчы, ці ў вінэгрэце, ці „пад шубай“.

Зрэшты, слова гэтае рэдка ўжываецца ў адзіночным ліку — хіба толькі ў аднайменных прозьвішчах. А так увесь час — *буракі ды буракі*.

У адрозьненне ад бульбы, *буракі* асабліва не паддаліся мэханізаванай культывацыі, і таму зь імі зьвязваюць увесь цяжар калгаснага прыгону. *Калгасныя буракі* дзялілі на дзялкі — на пачатку заўсёды доўгіх барознаў брыгадзір убываў тычкі з прозьвішчамі калгаснікаў, не выключаючы і пэнсіянэраў. Тыя мусілі адбыць дзьве праполкі, а часта — калі калгас ня меў іншай сілы — дагледзець да канца, выкапаць, пачысьціць і пагрузіць на трактары. Не пайсьці на *буракі* было раўназначна бунту ці адкрытай апазыцыі. Не апалоўшы *буракі*, нельга было атрымаць сена, каня ці талёнаў на цукар.

Таму на *буракі* хадзілі да сьмерці. Чым больш старэла вёска — тым ніжэй згіналіся постаці на *бураковых* палетках — пакуль урэшце самыя нямоглыя не станавіліся ў баразёнках на калені.

Бурак — адно са словаў, якому ўдалося амаль цалкам выцесніць зь беларускага лексычнага поля свой іншамоўны адпаведнік. Нават на трясянцы мала хто кажа „связа“¹. І нават беларускія расейцы стараюцца вымавіць: *бурыкі*.

Бусел

Рыгор Барадулін

Бусел, бацян, служка перуна, ногі ў пажары, сьвятая птушка ў беларусаў...

У тую хату ніколі ня ўдарыць пярун, якая на гарбе страхі нясе *буслова* гняздо.

На дрэве кладуць зьезджанае кола — сымбаль руху і сонца, каб *бусел* ладзьбаваў сабе гняздо, *буслянку*.

Паданьне распаўядае, як Госпад даў чалавеку мех і сказаў занесьці ў пекла. І адначасна не глядзець, што ў мяху. Чалавек, вядома, не ўтрываў і разьвязаў мех, а адтуль нечысьць распаўзлася па зямлі. За гэтую правіну Госпад зрабіў цікаўнага чалавека *буслом* і загадаў зьбіраць нечысьць. А каб хоць трошкі скрасіць ягонае жыцьцё, даручыў *буслу* прыносіць вясну, прылятаць на зьвеставаньне, на самае сьвятое сьвята, на якое сам *бусел* гнязда не ладзьбуе, а дзяўчына касы ня чэша.

Малым тлумачылі, адкуль яны — іх *бусел* прынёс у капусту.

Бусел адчувае ліхалецьце, галодны год. Тады ён скідвае з гнязда лішнія яйкі, каб не выводзіць дзяцей у галоднае жыцьцё.

Уладзімер Караткевіч назваў сваю найвыдатнейшую кнігу пра прошласьць і прышласьць Беларусі „Зямля пад белымі крыламі“.

Дзеці нязлосна цьвеляцца з *буслом*: „*Бусел-бусел-клекатун, схпіў жабу за каўтун, валачыў, валачыў і ў балоце памачыў*“. Ці так: „*Бацян, бацян, даўганосы, прапіў боты, а сам — босы*“.

У нас, на вушацкай зямлі, каб *бусел* рабіў шырэйшыя кругі, падпывалі: „*Буцян, буцян, круці кола, дам курьцу на Міколу*“.

А цяпер мне часам гучыць рэклімна: „*Буцян, буцян, круці кола, дам бутэльку „кока-колы*“.